

İslam Kardeşliğine Giden Yolda Adalet

Justice on the Way to the Islamic Brotherhood

Veysel KASAR

Doç. Dr. Harran Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi
Assoc. Prof. Harran University, Faculty of Theology

Özet

Bir ülkede kardeşlik ve barışın kurulmasında adaletin yeri inkar edilemez. Adalet huzurun, barışın, kardeş olmanın, vatandaşlık ortak paydasının, aynı milletin parçası olduğunu hissetmenin (aidiyet duygusu) aynı medeniyete mensubiyetin, eşit seviyede haklara sahip olduğunu görmenin temel şartıdır. Adalet ve hakkaniyetin olmadığı yerde mezkur durumlar yok olur. Bunların yerini, kin, intikam, hırs, adavet, husumet, dışlanmışlık, ötekileştirilmiş olma hissi, itilmiş-kakılmışlık duygusu alır. Bu yazıda demokrasi ve insan hakları çerçevesinde kardeşlik için adaletin gereği ele alınacak ve İslam kardeşliği ve adalet arasındaki ilişki incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: *İslam Kardeşliği, Adalet, Orta Ümmet, Hakkaniyet, Muhakeme*

Summary

The place of justice can not be denied in the establishment of brotherhood and peace in a country. Justice is the basic condition for peace, brotherhood, fellow feeling for citizenship and sense for being a part of the same nation (feelings of belonging) and sense of having the same and equal rights. Where there is no justice and fairness; all these will be disappeared. The place of them will be taken by grudge, revenge, greed, hostility, exclusion, feeling of being othered, being pushed-out feeling. In this article, justice for brotherhood in the framework of democracy and human rights will be addressed and the relationship between Islamic brotherhood and justice will be examined.

Keywords: *Islamic Brotherhood, Justice, Mid Ummah, Fairness, Reasoning*

Adalet huzurun,
barışın, kardeş
olmanın,
vatandaşlık ortak
paydasının,
aynı milletin
parçası olduğunu
hissetmenin
(aidiyet duygusu)
aynı medeniyete
mensubiyetin, eşit
seviyede haklara
sahip olduğunu
görmenin temel
şartıdır.

Giriş

Bir ülkede kardeşlik ve barışın kurulmasında adaletin yeri inkar edilemez. Adalet huzurun, barışın, kardeş olmanın, vatandaşlık ortak paydasının, aynı milletin parçası olduğunu hissetmenin (aidiyet duygusu) aynı medeniyete mensubiyetin, eşit seviyede haklara sahip olduğunu görmenin temel şartıdır. Adalet ve hakkaniyetin olmadığı yerde mezkur durumlar yok olur. Bunların yerini, kin, intikam, hırs, adavet, husumet, dışlanmışlık, ötekileştirilmiş olma hissi, itilmiş-kakılmışlık duygusu alır. Adalet ve hakkaniyete göre muamele görülmeyen bir ortamda insanlar, vatandaşlık ve aidiyet duygusunu kaybetme tehlikesi ile karşı karşıya kaldıkları gibi, buldukları ülke, medeniyet, coğrafyadan ve hatta aynı dine inanmış olmaktan bile pişmanlık duyabilirler. Bunlar bir ülke için felaket ve afetlerin (kıyametin) “küçük ve büyük alametleri” sayılır. Bu yazıda -akademik çevrelere göre kitaplarda mevcudiyeti bilinen, ancak söylenmesi sakıncalı zannedilen bazı temel Kur’ani ve İslami gerçekler ile aynı zamanda ülkemizi de yakından ilgilendiren hususlardan adaletin ve hakkaniyetin tesis edilmesi ve muamelede esas alınması gereğine dikkat çekilecektir. Gayret bizden tevfiğ/inayet ve tesir Allah’tandır.

Hak ve adalet

Kur’ân-ı Kerim’de hak kelimesi, Allah, Kur’ân, İslâm, adalet, tevhîd, doğruluk, gerçeklik manalarında kullanılmıştır.

Hakkın sahibi Allah olabileceği gibi hakiki ve hükmi şahıslar da olabilir. Bu anlamda hayvanlar ve bitkiler de hak sahibidirler.

İslam’da hukuk düzeninin temel kaynağı ve kanun koyucusu Allah olduğu için hakkın menşei de Allah’tır. Her şeyin sahibi, hakiki maliki Allah’tır. Çünkü bir şeyi, ancak ona sahip ve malik olan verebilir. [1]

Hak, insanla ilgili olunca, tartışmanın temelinde, “adalette evrensellik ve adaleti sadece kendine isteme” problemi ortaya çıkmaktadır. Hakları evrensel veya sadece kendine ait görenler, her toplumda vardır. Müslümanlar da bundan istisna değildir. Mücadele, zulmü savunanlar ile adiller ve adaleti savunanlar arasındadır. Müslümanların ötekisi zalimlerdir. Kur’ân bunu;

“Zalimlerden başkasına düşmanlık yoktur.” [2] ayeti ile ifade etmiştir. İnsan haklarına saygılı olan insan, Müslüman olsun olmasın, onunla Müslümanların bir arada yaşaması mümkündür. Öbür taraftan bir Müslüman zulüm yapıyor ve insan haklarına saygı göstermiyorsa ona karşı çıkmak da bir yükümlülüktür. Dolayısıyla sosyal seviyede biz ve öteki ayrımının ölçüsü zulüm ve adalettir.

[1] Ali Bakkal, İnsan Hakları, İslam Hakukuna Göre Hakkın Menşei, Köprü 2006 Güz, İstanbul, sy.96, s.21, 25

[2] Bakara, 2/192

Her iki bakışa göre de temel haklar aynıdır: 1-Hayatın dokunulmazlığı, 2-malın dokunulmazlığı, 3-dinin dokunulmazlığı, 4-akılın dokunulmazlığı, 5-nesil ve onurun dokunulmazlığı.^[3]

İnsanlar arasında huzur ve güveni sağlayan, toplumları dinamik tutan unsurların başında adalet gelir. Adaletin bulunmadığı toplumların ilerlemesi ve ayakta durması mümkün değildir.

Öncelikle insanların vicdanında adalet duygusunun yerleştirilmesi gerekir. Yüce Allah adil olduğunu bildirmiş, dünya ve ahirette adaletle hükmedeceğini açıklamıştır.^[4] Bir kudsî hadiste, şu ifade yer alır: “*Ey kullarım ben zulmü kendime haram kıldım. Sizin aranızda onu yasakladım. Artık birbirinize zulmetmeyin*”^[5]

Allah'ın bir sıfatı Adl'dir. Mutlak adalet sahibi, çok adil, asla zulmetmeyen hakkıyla hüküm veren, haktan ve doğrudan başkasını söylemeyen ve yapmayan anlamına gelir. “*De ki, Rabbin adaleti emretti*”^[6] قُلْ أَمَرَ رَبِّي بِالْقِسْطِ ayetinde vurgulandığı gibi Kur'an'ın ve Peygamberimizin gönderilmesinin en önemli sebebi adalettir. “*Emrolunduğun gibi dosdoğru ol. Onların heveslerine uyma ve de ki: Ben Allah'ın indirdiği kitaba inandım ve aranızda adaleti gerçekleştirmekle emrolundum.*”^[7] gibi ayetler de bu hususu pekiştirmektedir.

Kardeşliğin önündeki en büyük engel, toplumun bütün kesimleri arasında sahip olunan haklarda dengenin kurulmamasıdır. Bu dengenin kurulması için ilk adım adliye teşkilatlarıdır.

“Adâlet genellikle, verilen ile hak edilen arasındaki dengeyi ifade eder. Bu denge bazı hallerde eşitlikle gerçekleşir; ancak adâlet eşitlik değil, dengedir. “Çocuklarınıza verdiklerinizde âdil davranın...”^[8] hadisinde olduğu gibi.

Herkese insanca yaşama, temel ihtiyaçlarını temin etme imkânı veren sosyal adâlet anlayışında da ölçü eşitlik değil, dengedir.”^[9]

Toplumda kardeşlik, barış ve düzen adalet ve hakkaniyetin vicdanları teskin edecek şekilde uygulanması ile mümkündür.

İtikatta Adalet

Sosyal hayattaki adaletin, itikadın hak ve adalet üzere olması ile yakından ilgisi vardır. Bu konuya dikkatimizi çeken bir ayet şöyledir:

[3] Recep Şentürk, İnsan Haklarına Fikhî Bakışlar, Köprü, 2006 Güz, İstanbul, sy.96 s.43-44

[4] Yunus,10/47/Zümer,39/69.

[5] Müslim, Birr, 33; A.bin Hanbel Müsned.V/160.

[6] A'raf,7/29)

[7] Şura, 42/15; Abdurrahman Çetin, Örneklerle Peygamberimiz, Ensar y., 2011. İst. s.425-26.

[8] Buhârî, “Hibe”, 12.

[9] Abdullah Aydınli Adâlet, TDVİA 1/34.

İnsanlar arasında huzur ve güveni sağlayan, toplumları dinamik tutan unsurların başında adalet gelir. Adaletin bulunmadığı toplumların ilerlemesi ve ayakta durması mümkün değildir.

Bediüzzaman
itikatta izlenmesi
gereken adaleti
İşaratü'l
İ'caz'daki
şu cümle ile
özetlemektedir:
İtikatta ta'til
ifrattır; teşbih,
tefrittir; tevhid
vasattır."

"Din hususunda aşırılıktan sakının; çünkü sizden öncekiler dinde mübalağa ve aşırılıkları yüzünde helak olmuşlardır."^[10]

Fahreddin Razi bu ayetin ifade ettiği aşırılığı, iman ve amel meselelerini içine alan umumi bir hüküm olarak ele alır. Ayetin itikatta tevhid, nefiste dengeli ahlakı, amelde de sırat-ı müstakimi ifade ettiğini belirtir.^[11] Kur'an ayetlerinde de aynı uyarı yer almıştır:

يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ وَلَا تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقَّ إِنَّمَا الْمَسِيحُ عِيسَى
ابْنُ مَرْيَمَ رَسُولُ اللَّهِ وَكَلِمَتُهُ أَلْفَاهَا إِلَى مَرْيَمَ وَرُوحٌ مِنْهُ فَآمِنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَلَا تَقُولُوا
ثَلَاثَةً انْتَهُوا خَيْرًا لَكُمْ إِنَّمَا اللَّهُ إِلَهٌ وَاحِدٌ سُبْحَانَهُ أَنْ يَكُونَ لَهُ وَلَدٌ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ
وَمَا فِي الْأَرْضِ وَكَفَى بِاللَّهِ وَكِيلًا

Ey Kitap ehli, dininizde taşkınlık etmeyin ve Allah hakkında gerçek olmayan şeyleri söylemeyin. Meryem oğlu İsa Mesih, sadece Allah'ın elçisi, O'nun Meryem'e attığı kelimesi ve O'ndan bir ruhtur. Allah'a ve elçilerine inanın, 'Üçtür' demeyin. Kendi yararınıza olarak buna son verin. Çünkü Allah, yalnız bir tek tanrıdır. Hâşâ O, çocuk sahibi olmaktan yücedir. Göklerde ve yerde olanların hepsi O'nundur. Vekil olarak Allah yeter.^[12]

Kur'an'ın inançtaki aşırılıktan engellemeye yönelik bu emri yanında Hz. Peygamber de itikatta itidali ve adaleti tavsiye etmektedir: "Siz beni, Hıristiyanların Meryem oğlu İsa'yı övdükleri gibi övmeyin. Çünkü ben, Allah'ın kuluym. Sadece 'Allah'ın kulu ve elçisi' deyin,"^[13]

Bediüzzaman itikatta izlenmesi gereken adaleti İşaratü'l İ'caz'daki şu cümle ile özetlemektedir: *İtikatta ta'til ifrattır; teşbih, tefrittir; tevhid vasattır.*" İnsanın Allah'ı doğru ve hakikata uygun şekilde tasavvur etmesi ancak vahiyle mümkündür. Bu konuda vahyin dışındaki faktörler dinî düşünceye rengini verirse itikatta da hak ve adalete uymayan durumlar ortaya çıkabilir. Hıristiyanların ve Yahudilerin Hz. İsa ve Hz. Üzeyir (as) gibi, mu'cizevi yaratılışa sahip olan peygamberleri üzerinden Allah'ın uluhiyetinde şirke düştükleri ve tevhid bozdukları tarihi bir realitedir. Üstteki ayet ve hadisler bunu anlatmaktadır. İşin aslı, Kur'an'ın bize getirdiği tevhiddir. Tevhid, Allah'a ait sıfatların varlığına iman etmekle gerçekleşir. Sıfatları inkar etmek, ta'til'dir; yani sıfatları Allah'tan uzaklaştırmadır. Teşbih ve tescim ise Allah'ın müteşbih ayetlerde (haberî sıfatlar) ifade edilen sıfatlarını Onu mahlukata benzeterek tasavvur etmektir. Bu, uluhiyetin özüne ters olup vahyin özü ve maksadına aykırıdır.

[10] Mehasinu'te'vil, 6/2107; Müsned, Ahmed b. Hanbel 1/215; Nesâi, 24/218; İbn Mâce, h.no.3029'den S.Yıldırım, Peygamberimizin Kuran Tefsiri, Işık y. İst.2014 s.166.

[11] Fahrudin Er-Râzi, Tefsir-i Kebir Mefâtihu'l-Gayb, Akçağ y. 13/136.

[12] Nisa: 4/77.

[13] Buhârî, Enbiyâ: b. 48; Dârimî, Rikak: 68; İbn Hanbel, Müsned: 1/23-24; İbn Hişâm, Suret: 2/658.

İslâmiyet tam tevhidî getirmiştir. Bu sebeple vesileler ve sebeplere, icat etme (yaratma) bakımından hakiki tesir vermez. Hristiyanlar Hz. İsa'yı "Allah'ın oğlu" gibi düşündükleri için vesileler ve sebeplere kıymet verir, bu yüzden de enaniyeti kırmazlar. Adeta ilahi rububiyetin bir parçasını azizlerine (din adamlarına) verirler.^[14]

Duygularda Adalet

Said Nursî Fatihâ'daki sırat-ı müstakimi / "doğru yolu" hidayet kelimesi ile açıklar. O, bu hidayetin insan duygularındaki adalet ve itidal oluşuna dikkat çeker. *خَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ وَ هَدَىٰ* "Allah her şeyi yarattı ve (onlara) hidayet etti" ayeti zahir ve batın; afaki ve harici; enfüsi ve dahili bürhanlar taşır:

Hidayetin insanla ilgili anlamı, "perdenin kaldırılarak insanın hakkı hak; batılı batıl olarak bilmesidir." Bu anlamda ümmetin dilindeki şu dua önemli hale gelir:

İnsanla hidayet arasına giren perdeler duyguların ifrat ve tefrit halleridir. Nursî'ye göre, Yüce Allah, sürekli değişme geçiren insan bedeninde ruhun devamını, akıl, şehvet ve gadap duygusuna bağlamıştır. Şehvet, insanın menfaatlerini temin eder; gadap insana yönelik zararları def eder; akıl da fayda ve zararlar, iyi ve kötüyü birbirinden ayırt eden kuvvemizdir. Her birinin ifrat, tefrit ve vasat seviyeleri vardır.^[15]

"Fısk, haktan ayrılmaktır. Fıskın kaynağı akıl, gadap ve şehvet kuvvesinin ifrât ve tefrîtidir. Evet, ifrât ve tefrît, delillere karşı bir isyandır."^[16]

Uhuvvet Risalesi'nde Bediüzzaman hazretleri, duygulardaki adalet ve itidali ortadan kaldıran sebepleri tarafgirlik, inat ve haset olarak açıklamaktadır. Bu üç aşırılık mü'minler arasında ayrılık, kin ve düşmanlık tohumlarını ekmektedir.

Mü'minlerin Allah'ın isim ve sıfatları kadar birlik rabitaları vardır. Bunlar, "kâinatı ve küreleri birbirine bağlayacak manevî zincirler" kadar kuvvetlidir. Halbuki, "şikak ve nifaka, kin ve adavete sebebiyet veren" problemler, bu bağlara nisbetle, "örümcek ağı gibi ehemmiyetsiz ve sebatsız şeyler"dir.^[17] Bu vaziyetin sebebi, ne küfürdür, ne de imansızlık, sadece duygularda olması gereken adalet ve itidalin yitirilmesidir.

Yaratmada Adalet

Bediüzzaman muhtelif eserlerinde, Allah'ın yaratmada hakim kıldığı, iktisat, adalet, düzen, nizam ve benzeri fiillerine dikkat çeker. Bu fiillere

[14] Said Nursî, Mektubat, YAN., İst.2001 s.331.

[15] Nursî, İşaratul İcaz, s.24, İstanbul, Sözler y. İstanbul, 1978.

[16] Fısk, "Doğru yoldan sapma, günaha batma, kötülüğe dalma anlamlarına gelir. Fısk, fitratin dejenere olması ve yaratılıştan sapma olarak anlaşılabilir." darulkitap islam aniklopedisi V2- Muhtelif, Ahmet Kalkan, İslam Akaidi: 301-302'den Kavramlar fısk md.

[17] Nursî Mektubat, 22.Mektub, Yeni Asya Neşriyat İst. 1999, (YAN), s.254.

Uhuvvet Risalesi'nde Bediüzzaman hazretleri, duygulardaki adalet ve itidali ortadan kaldıran sebepleri tarafgirlik, inat ve haset olarak açıklamaktadır. Bu üç aşırılık mü'minler arasında ayrılık, kin ve düşmanlık tohumlarını ekmektedir.

Fârâbî insanın
biopsişik yapısının
işleyişinde
de adâletin
bulunduğunu
belirtmiştir.
Kalbin hizmetinde
bulunan beyin,
onun ısını
dengede (itidal)
tutar ve bu
sayede öğrenme
ve hatırlama
tahayyül ve
düşünme gibi
psikolojik
aktiviteleri sağlıklı
işler.

akıl ve tecrübe de şahitlik eder. Beşeri bilimler de, varlıktaki bu akışın ilahi bir inayet ve adaletle yürüdüğünü gösterir. Yüce Allah nihayetsiz kudreti ile “insan bedenindeki hücreler ve kandaki zerrelere arasında ince ve hassas harika dengeler kurmuştur. Bu sistemin merkezinde, Yaraticının Adl sıfatı ve Hakîm ismi vardır. Kainat O’nun mizanı, nizamı ve kanunları ile idare ve terbiye olunuyor. Bütün eşyanın aralarındaki dengeyi koruyan bu sisteme Allah şu ayetleri ile dikkat çeker:

وَالسَّمَاءِ رَفَعَهَا وَوَضَعَ الْمِيزَانَ * أَلَّا تَطْغَوْا فِي الْمِيزَانِ * وَأَقِيمُوا الزُّنَانَ بِالْقِسْطِ وَلَا تَخْسِرُوا الْمِيزَانَ

Allah göğü yükseltip aleme nizam ve ölçü verdi. Ta ki adaletten ve dinin emirlerinden ayrılarak ölçüde sınırı aşmayın. Ölçüyü ve tartıyı adaletle yerine getirin ve tartıyı eksik tutmayın ki, Ahiretteki mizanınızı ziyana düşürmeyin.^[18]

Mizan, “maddî ve manevî alanlarda denge, hakkaniyet ve adalet ölçüsü” demektir. Bu ayette dört şekilde mizan ve ölçüye dikkat çekilir. Kur’ânî bir ilke ve gerçeklik olan adaletin kainatla ilişkisi de gösterilir.^[19]

İnsanı kendi Zatına halife, varlıklara kumandan tayin edip, şuur ve akıl ile teçhiz ederek binlerce duygu ile donatmış, hayatın en kıymetli seviyesini ona bahşetmiştir. Her mahluka layık olduğunu vermekle adaletin hakikatini insana hissettirmiştir.^[20]

Allah “her vakit iyileri ve iyiliği himaye; fenalığı ve fenaları ise izale ve semavi tokatlar ile zalimleri ve yalancıları imha etme” sünnetini göstermiştir. Bu Allah’ın Zatına yönelik inkar, isyan ve küfürlere karşı Rububiyetinin izzetini, uluhiyetinin şerefini gösteren semavi ve arazi cezalar ile tecelli eden bir adalet kanunudur.^[21]

Fârâbî insanın biopsişik yapısının işleyişinde de adâletin bulunduğunu belirtmiştir. Kalbin hizmetinde bulunan beyin, onun ısını dengede (itidal) tutar ve bu sayede öğrenme ve hatırlama tahayyül ve düşünme gibi psikolojik aktiviteleri sağlıklı işler.

İslam düşünürleri kâinatın her alanında var olan nizamı, medenî varlıklar sayılan insanların birbirleri arasındaki münasebetlerde de aramışlardır.^[22] İslam düşünürleri bu anlamda adaletin temini ile peygamberlik kurumu arasında yakın bir ilişki kurmuşlardır.

Yüce Allah bir ayette bu ilahi hakikatla ilgili, “Biz peygamberleri apaçık ayetler ile gönderdik; onlara, insanlar arasında adaleti temin etmeleri için mizan ve (ölçülerle dolu) kitap indirdik.”^[23] buyurur.

[18] Rahman, 7-9.

[19] Nursî, Lem’alar, 30. Lem’a 3. Nükte, YAN İst.1999, s.490-91.

[20] Nursî, Şualar, 11. Şua Mesele s.241.

[21] Nursî, Şualar, 7. Şua /A.Kübra, 16. Meretebe.

[22] Mustafa Çağrırcı, TDVİA, Adâlet, I/342.

[23] Hadid, 25.

Adaletin gerçekleşmesi -âdil uygulayıcılar yanında- kimin neye lâyık ve neyi hak ettiği konusunda doğru, hakkaniyete uygun, dengeli bilgi ve ölçülere sahip olmaya bağlıdır. Bu ise hukuk kurallarını oluştururken ilâhî irşattan faydalanma ile mümkündür. Bilgi eksik, ölçü bozuk olunca - hukuk ve mahkeme bulunsa bile- adalet gerçekleşmez.

Uygulamada adaletin bozulmaması a) İmana dayalı ahlâk; b) Cemiyetin emanet ve sorumluluk duygusu içinde gerçekleştireceği denetimi ile sağlanabilir.^[24] Kur'ân bu denetimi yapacak insanları "vasat ümmet" sıfatı ile anmıştır.

Vasat/Orta Ümmet

Bir ayette Rabbimiz, İslam ümmetinin vasat bir ümmet olduğunu bildirmektedir.

وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا

"Böylece sizi vasat/orta bir ümmet kıldık ki, insanlara şahit olasınız. Peygamber de size şahit olsun."^[25]

Vasat kelimesi orta, dengeli, adaletli, bir şeyin iyisi ve hayırlısı gibi anlamlara gelir. Âyet, kible değişikliğinden söz edilen bir ortamda zikredilmektedir. Ayette, Ehl-i Kitab'ın kible değişikliğine karşı çıkışlarından bahsedilmekte ve İslam ümmetinin vasat bir ümmet olduğu belirtilmekte, ayet adeta, "Kabe nasıl dünyanın tam ortasında ise, İslam ümmeti de, orta bir ümmettir" demektedir.^[26] Kabenin küremizin ortası olması gibi, ümmetin de her harekette orta yolu/adaleti izlemesi gereği çağdaş bir tefsirde şu cümleler ile anlatılmıştır:

"Lafzen (ayetin kelime anlamı), 'orta bir toplum' yani, aşırılıklar karşısında adil, denge gözeten; hem zevk ve sefahati, hem de mübalağalı bir zühdü reddederek insanın tabiatını ve imkânlarını değerlendirmede gerçekçi ve makul davranan bir topluluk demektir. Kur'ân, sıkça tekrarladığı, hayatın her cephesinde dengeli ve ölçülü olma çağrısı ile uyumlu olarak müminlere, hayatlarının bedenî ve maddî yönüne çok fazla ağırlık vermelerini öğütler; ama aynı zamanda insanın bu 'bedenî hayat' ile ilgili ihtiyaç ve isteklerinin ilâhî iradenin eseri ve bu nedenle de meşru olduğunu kabul eder. Daha ileri bir tahlilde, 'dengeli ve ölçülü bir toplum' ifadesinin insanın varoluş problemine İslamî yaklaşımı temsil ettiği söylenebilir: Ruh ile beden arasında fitrî bir çatışma olduğu görüşünün reddi ve insan hayatının bu ikili cephesindeki tabii ve ilahî bütünlüğün açık bir teyidi.

[24] Heyet, Kur'an Yolu, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, II/63-63.

[25] 2/Bakara, 143.

[26] Kurtubi, el-Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'an, Beyrut-tarihsiz, II /153.

Adaletin gerçekleşmesi -âdil uygulayıcılar yanında- kimin neye lâyık ve neyi hak ettiği konusunda doğru, hakkaniyete uygun, dengeli bilgi ve ölçülere sahip olmaya bağlıdır. Bu ise hukuk kurallarını oluştururken ilâhî irşattan faydalanma ile mümkündür.

İslam'a özgü olan bu dengeli davranış, doğrudan Allah'ın birliği ve bütün hilkatin temelinde yatan amacın tekliği kavramından doğmaktadır. Böylece, burada 'dengeli ve ölçülü toplum'dan söz edilmesi, Allah'ın birliğinin bir sembolü olarak Kabe temasına uygun düşen bir giriştir."

İslam'a özgü olan bu dengeli davranış, doğrudan Allah'ın birliği ve bütün hilkatin temelinde yatan amacın tekliği kavramından doğmaktadır. Böylece, burada 'dengeli ve ölçülü toplum'dan söz edilmesi, Allah'ın birliğinin bir sembolü olarak Kabe temasına uygun düşen bir giriştir."^[27]

İdareye Müdahale Sürecinde Adaletle Riayet

Müslümanlar arasındaki ilişkiler İslam hukuk kitaplarında ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Meşru bir devlete başkaldıranlar literatürde bağilerle ilgili hükümlere tabidir. Bağiler İslâm Devleti'ne itaat etmeyip isyan eden, silah çeken ve savaş ilan eden güç sahibi kimselerdir. Adalet sahibi ya da zalim bir halifeye silahla karşı koyan kimseler de bağı sayılırlar... İslâm otoritesine silahla karşı çıktıkları takdirde bunların tamamı bağı, isyankâr sayılırlar. Meşru devlet, bunları tamamen yok etmeye değil, te'dib edecek şekilde onlarla savaşmakla mükelleftir. Bu hüküm şu ayete dayanır: *Eğer mü'minlerden iki tafe çarpışacak olursa onları düzeltin. Şayet biri diğeri üzerine saldırırsa; saldıranlarla Allah'ın buyruğuna dönünceye kadar savaşın. Eğer dönerlerse artık adaletle aralarını bulun ve adil davranın. Şüphesiz ki Allah adil davrananları sever.*^[28] Ayetteki "onları düzeltin" ifadesi savaştan önce barış ve sulha teşebbüsün gerekli olduğuna, isyan eden tarafın "mü'minler" olarak nitelenmesi de bağı olmakla küfre düşmediklerine işaret eder. Ancak ayet bağilerle savaşı sarih şekilde emretmektedir.^[29]

Dört mezhebin en geçerli görüşüne göre; İslam hukukunda, imam (devlet başkanı), zulüm, fasıklık ve vecibeleri yerine getirmeme sebepleriyle, devlet başkanlığı görevinden atılamaz, yerine bir başkasını getirmek için onun aleyhinde ayaklanma gerekmez. Zira imama karşı çıkmayı mubah görmek istikrarsızlığa sebep olur, fitnelerin çoğalmasına, ihtilallere ve işlerin bazulmasına vesile olur. Azınlıktaki bir görüş bunun zıddındır. Bu durumda mevcut iki zarardan ehven olan tercih edilir.^[30]

Bediüzzaman bu kritik meselede ehl-isünnetin görüşünü iltizam etmiştir. O, içinde bulunduğumuz çağda tarafgirliğin hata ve günahı yayması yüzünden zulüm ve düşmanlıkların arttığını; Müslümanlar içinde tarafgirane cereyanlar sebebi ile, masumların zulümden kurtulamadığını, özellikle de ihtilale sebebiyet veren vaziyetlerin zulmü dağıtıp genişlettiğini ifade eder.^[31] Nursî dine hizmet etmede izlediği mesleğinin dört esasından biri olarak, şefkat etmek, zulüm ve zarar etmemek ilkesine, sıkça yer verir. Kendisine yöneltilen bir suçlama olarak, irtica fikriyle dini âlet edip, emniyet-i umumiyyeyi ihlâl edebilecek bir teşebbüs niyetinden dolayı verilen bir mahkumiyetinde yaptığı şu savunması ilginçtir:

[27] Muhammed Esed, Kuran Mesajı, İstanbul-1996, 1.40.

[28] Hucurat 49/9

[29] A.Maliki, İslam Hukukunda Ceza, 2002 darulkitap.com, Fıkıh bölümünde.

[30] A. Kadir Üdeh, İslam Ceza Hukuku ve Beşeri Hukuk, c.1.s.40

[31] Nursî, Emirdağ L. 38-39

“Evvelâ, imkânat başkadır, vukuat başkadır. Her bir fert, birçok fertleri, adamları öldürebilmesi mümkündür. Bu imkân-ı katil cihetiyle mahkemeye verilir mi? Her bir kibrit bir haneyi yakması mümkündür. Bu yangın imkânıyla kibritler imha edilir mi?”

Saniyen: Yüz bin defa hâşâ! İştigal ettiğimiz ulûm-u imaniye, rızâ-yı İlâhiyeden başka hiçbir şeye âlet olamaz.”^[32] Bu sözler, nefis müdafaası değil, dinî hakikatlerin savunmasıdır. Aynı zamanda zulme, masumlara zarar veren her türlü harekete asla prim vermeyen bir duruştur. Çağımızın ulaştığı demokrasi ve seçim realitesi itibari ile de bu tespitler, idarenin içinde bulunduğu yanlış, kötülük, haksızlık, zulüm türünden her türlü kötülüğünü def etme ve reddetmenin ancak hukuk ve insan hakları çerçevesinde, meşruiyet ve adalet ölçüleri içinde kalması gerektiğine dair de tarihi bir örneklik sunmaktadır.

Said Nursî'nin bu konudaki önemli bir referansı da Cemel Vak'ası'nda Hz. Ali'inin Hz. Ebubekir ve Hz. Ömer dönemindeki gibi adalet-i mahzayı esas almış olmasıdır. Hz. Ali, Hz. Osman'ın isyancı bir grup tarafından şehit edilmesi sonucu halife seçilmişti. Bu cinayete katılanlar katil olarak bir kişi göstermiyor, “hepimiz öldürdük” diyerek faili gizliyordu. Bunlarla yeni halifenin kısa sürede başa çıkamayacağı açıktı. Hz. Aişe, Talha b. Ubeydullah, Zübeyr b. Avvam ise katillerin bir an önce cezalandırılmasını talep ediyordu. Hz. Ali kendisine mühlet tanınmasını istiyordu. Hz. Osman'ın katillerinin bulunma isteği üzerinde oluşan ayrılık içtihad farkı ile başladı, Cemel vakası denen kanlı bir savaşla bitti. Ehl-i Sünnet alimleri olayın tarafları arasında meşru bir devlet başkanı olan Hz. Ali'nin haklı, onunla savaşan Hz. Aişe, Talha b. Ubeydullah ve Zübeyr b. Avvam'ın ise içtihadlarında hatalı olmakla birlikte Allah'ın affına nail olduklarını söylemiş, bu tür konuları tartışma konusu yapmayı uygun bulmamıştır. Çünkü her ikisi de iyi niyetle hareket etmişler, savaş değil barış için gayret gösterirken, barışın tesis edilmesi halinde cezaya çarptırılacaklarını bilen Hz. Osman'ın katillerinin tahrik ve komplosu ile kendilerini bir anda savaşın içinde bulmuşlardır.^[33]

Muhakemede Adalet

Said Nursî, Müslümanların adaleti sağlayan bir ümmet olması gerektiğine bütün mahkemelerde dikkat çekerek, hakimlere şöyle seslenir:

Adliyede hakim olan adalet hakikatıdır. Kimsenin leh ve aleyhinde ayrıcalık göstermeden herkesin hakkı ancak adliyede korunur. Adalet dağıtmakla vazifeli memurlar bu hususta sırf Hak namına hareket etmelidir.^[34]

İdeal seviyedeki bu İslami duyarlılığın ilk örnekleri reşid halifeler devrinde yaşanmıştır. Bir örneği Hz. Ali'nin hilafeti zamanında bir Yahudi ile muhakeme olmasıdır.

[32] Nursî, Tarihçe-i Hayat - Eskişehir Hayatı, html. s.2152.

[33] Y.Ş.Yavuz ve Ethem R. Fırlıklı, “Cemel vak'ası” md., TDVİA, İst. 1993., 7/320-324.

[34] Nursî, Şualar 14. Şua, YAN. 2001 İst. s.330.

Nursî dine hizmet etmede izlediği mesleğinin dört esasından biri olarak, şefkat etmek, zulüm ve zarar etmemek ilkesine, sıkça yer verir.

*Hırsla muhalefet,
intikam alma
arzusu, "kendine
ait bir arzuyu
taşıyan" fikirler
ile birlikte ortaya
atılan bazı sözler,
insanı dinen
sorumlu hale de
getirebilir.*

Hız. Ali, Sıffin savaşında zırhını kaybetti. Kufe'ye döndüklerinde zırhını bir Yahudi'nin elinde gördü. Yahudiye "Bu benim zırhımdır. Onu ne sattım ne de birine verdim! Bu benimdir dedi. Yahudi "hayır zırh elimdedir ve benimdir" diye iddia etti. Halife belki de -gücü ile- zırhını alabilirdi. Fakat, "Bu durumda hakime gidelim" dedi. Halife ve Yahudi Kadı Şureyh huzurunda muhakeme oldular.

Halife'ye hakim delil sorması üzerine, Hız. Ali, Şahit olarak Hız. Hasan ve Hüseyin'i gösterdi. Kadı Şureyh, oğulların baba için şahadeti kabul değildir" diyerek bunu reddetti. İmam Ali, "Cennetle müjdelenen kimse-lerin şahadeti nasıl kabul olmaz!" dedi. Kadı delili yetersiz bularak zırhın Yahudi'de kalmasına hükmetti.

Yahudi bu durum karşısında daha fazla dayanamadı. "Mü'minlerin emiri beni hakime götürdü. Kendi tayin ettiği hakim kendi aleyhine hüküm verdi. Ben şahadet ederim ki bu din haktır" dedi ve kelime-i şahadet getirerek Müslüman olduğunu ilan etti. Hız. Ali efendimiz de bu duruma sevindi ve zırhını yeni Müslümana hediye etti.

Hız. Ali kendinden önceki üç halife döneminde mühim meselelerde görüşüne müracaat edilen bir kişiydi. Ancak Hız. Osman devrinde çıkan fitne hareketlerine engel olunamadı. Neticede Hız. Osman şehid edildi. Müslümanlar arasında ikilik ortaya çıktı. Bir kısmı Hız. Ali'ye bir kısmı da Hız. Muaviye'ye biat ettiler. Hız. Muaviye Hız. Osman'ın akrabası olduğu için onu öldüren katillerin bir an önce bulunup cezalandırılmasını istedi. Katiller kesin olarak bilinmiyordu. Sadece birkaç kişiden şüphe ediliyordu. Hız. Ali katillerin tespiti için zaman istedi. Şüphe üzerine kısas yapamayacağını söyledi. Muaviye ise acele ediyordu. Bu içtihad farkı yüzünden kanlı savaşlar ortaya çıktı. Çok sayıda Müslüman şehit edildi.^[35]

Hırsla muhalefet, intikam alma arzusu, "kendine ait bir arzuyu taşıyan" fikirler ile birlikte ortaya atılan bazı sözler, insanı dinen sorumlu hale de getirebilir. Said Nursî buna dair bir örneği şöyle verir:

Birisi demiş ki: "İslâm parçalanacak" veyahut "Hilafet mahvolacak." Sırf o meş'um sözünü doğru göstermek, gururietini, enanietini tatmin etmek için, İslâmın perişanietini, (el'iyazü billah) uhuvvet-i İslâmiyenin boğulmasını arzu eder. Hasmin zulm-ü kâfiranesini, hayale gelemes cerbezeli tevillerle adalet suretinde göstermek ister..."^[36]

a-Adaletin hakkaniyetle dağıtılması

Kur'an'da hukukî meselelerle ilgili yüzlerce âyet vardır. Bazı müfessirler, sadece ahkâm âyetlerini içeren tefsirler yazmış; İslam hukukçuları da, fıkıh kitaplarında bu âyetlerden faydalanmışlardır.

[35] noktaebook, Hız. Ali'nin Adaleti, 25-26 erişim 15..3.2018.

[36] Nursî, Sünhat, 27-28.

Peygamberliğin bir gayesi de, fesadı ortadan kaldırmak ve toplumu ıslah etmektir. Çünkü toplumun düzenini korumak sadece ahlâki telkinlerle gerçekleşmez. Bu konuda, bazen zorunlu kurallara ihtiyaç vardır. Hukuk kuralları bu zorunluluktan ortaya çıkmıştır.

Kur'ân'da peygamberin de adaletle hükmetmesine dair uyarılar vardır. Bunlar aynı zamanda Müslümanlar için de geçerlidir. Peygamber uyarılara muhtaç ise, diğer insanların bu uyarılara daha çok ihtiyaçları vardır. Medenî haklarla ilgili meseleler ayrıntılarına varıncaya kadar Kur'ân'da yer almaktadır.^[37] Asr-1 saadette meydana gelen bir hırsızlık olayında delillere ulaşma ve muhakeme süreci, günümüz için de ibret ve dersler taşımaktadır.

إِنَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِتَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ بِمَا أَرَاكَ اللَّهُ وَلَا تَكُنْ لِلْخَائِنِينَ خَصِيمًا * وَاسْتَغْفِرِ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا * وَلَا تُجَادِلْ عَنِ الَّذِينَ يَخْتَانُونَ أَنْفُسَهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ خَوَّانًا أَثِيمًا *

Biz sana Kitab'ı gerçek ile indirdik ki, insanlar arasında Allah'ın sana gösterdiği şekilde hüküm veresin; hainlerin savunucusu olma! Allah'tan bağışlanma dile. Şüphesiz Allah bağışlayıcı, esirgeyicidir. Kendilerine hainlik edenleri savunma; zira Allah, daima hainlik yapıp günah işleyen insanı sevmez.^[38]

Bu âyetlerin inmesinin özel bir sebebi vardır: (Malum nüzul sebepleri ayetin umumi kaide getirmesi ve evrensel olmasına engel değildir) Rifâa b. Zeyd isimli sahâbi, yabancı tacirlerin Medine'ye getirdikleri has undan bir miktar satın almış ve bunu, içinde silâhlarının da bulunduğu evin sofasına koymuştu. Şehirde kötü şöhreti olan Übeyrik ailesinden biri, gece sofaya girmiş, unla birlikte Rifâa'nın silâhlarını da çalmıştı. Rifâa durumu fark edince -bu hadiseyi rivayet eden-yeğeni Katâde b. Nu'mân'a gelip olayı haber verdi.

Katâde gerekli araştırmayı yapıp Übeyrik ailesine ulaştınca onlar bu suçun Lebid isimli masum bir Müslümanın üzerine attılar. Lebid kendisine böyle bir itham haberi ulaştınca, kılıcını çekip üzerlerine yürüyerek "Ben çalacağım ha! Vallahi ya hırsız haber verirsiniz ya da şu kılıcım sizi doğrarım!" deyince suçlamadan vazgeçtiler.

Mağdurlar araştırmaya devam ederek hırsızın Übeyrik ailesinden olduğuna kesin kanaat getirdikten sonra Resûlullah'a başvurdular, Hz. Peygamber "Gerekeni yapacağım" cevabını verdi.

Übeyrik ailesi durumu öğrenince birini Resûlullah'a göndererek iftiraya uğradıklarını, bir delil bulunmadığı halde Katâde tarafından hırsızlıkla suçlandıklarını bildirip yakındılar. Katâde durumu öğrenmek üzere gelince Resûlullah ona, "Bana Müslüman ve iyi insanlar oldukları söylenen kimse-leri, elinde bir delil olmadığı halde hırsızlıkla suçladın!" diyerek serzenişte

Peygamberliğin bir gayesi de, fesadı ortadan kaldırmak ve toplumu ıslah etmektir. Çünkü toplumun düzenini korumak sadece ahlâki telkinlerle gerçekleşmez. Bu konuda, bazen zorunlu kurallara ihtiyaç vardır. Hukuk kuralları bu zorunluluktan ortaya çıkmıştır.

[37] Yaşar Düzenli, Kur'anda Denge, (darulkitap.com, Kur'anla ilgili eserler)
[38] 4/Nisâ, 105-107.

Kur'ân-ı Kerîm,
bu örnekle bir
suç veya günah
işleyenin bunu
başkasına at-
masını, iftira
ve bühtanda
bulunmasını
yasaklıyor;
peygamberler
dahil insanların
bilgilerinin suçun
tespitinde yeterli
olmadığını,
Allah'ın
bildirdiklerine
muhtaç
bulduklarını
açıklıyor.

bulundu. Katâde olup bitenden son derecede üzüntü duyarak amcasına geldi ve durumu anlattı.

Rifâa "İşimiz Allah'ın yardımına kaldı" cevabını verdi.

Bu olay üzerine yukarıda meali verilen âyetler geldi.

"Allah'ın gerçeği öğretmesi" öncelikle Kur'ân vahyi ile olmaktadır.

İkinci derecede gerçeğin kaynağı sünnettir. Sünnet hem mâna ve hüküm Allah tarafından bildirilmesi, hem de Hz. Peygamber'in, içinde içtiha da dayalı olanların da bulunduğu bütün tasarruflarının, ilâhî kontrol altında bulunması bakımından bu özelliği taşımaktadır.

Hz. Peygamber'in Kur'ân'ı anlama, küllî kuralları özel konulara, ilişkilere ve problemlere uygulama konularında hata etmesi mümkün değildir. Çünkü bunlar peygamberlerin aslî vazifeleri olan tebliğe dahildir. Başkalarının ise bu alanda hata etmesi, yanlış ictihadda bulunması mümkündür.

Kanunu belli bir olaya ve davaya uygulama, yani yargılama ve hüküm verme alanına gelince, burada Hz. Peygamber de objektif verilere, ispat delillerine dayanmak mecburiyetindedir. Veriler ve deliller hâkimi hangi hükme götürüyorsa o hükmü açıklamak durumundadır. Burada, başkaları gibi Hz. Peygamber'in de yanılması mümkündür. Bu genel kuralı âyetlerin gelmesine sebep olan hadiseye uygulayalım:

Kur'ân-ı Kerîm, bu örnekle bir suç veya günah işleyenini bunu başkasına atmasını, iftira ve bühtanda bulunmasını yasaklıyor; peygamberler dahil insanların bilgilerinin suçun tespitinde yeterli olmadığını, Allah'ın bildirdiklerine muhtaç bulduklarını açıklıyor.

Hz. Peygamber –mucizevi durumlar istisna edilirse- adaleti dağıtma makamında kaide olarak vahiyde elde ettiği bilgiye dayanmaz; herkes için geçerli olan ispat delillerine, objektif verilere dayanır. O da şahitlere dayanarak haksızın ya da birinin savunmasının etkisi altında kalarak hatalı bir hüküm verebilir. Übeyrık'ın oğlu yerine kendisine iftira atılan Lebid veya Yahudi aleyhine hükmedebilir. Ancak bu hükümden dolayı, diğer bütün hâkimler gibi o da sorumlu olmaz; üstelik vazifesini, yukarıda açıklanan mânada Allah'ın gösterdiği gibi yaptığı için ecir de alır. Bütün vebal ve sorumluluk onu ve hâkimleri yanıltan hainlere, hakka ve emanete hıyanet edenlere ait olur.

Bu hususu bizzat Hz. Peygamber şöyle açıklamıştır: "Ben ancak bir beşerim ve siz bana davalarla geliyorsunuz. Olur ki biriniz delilini daha güzel ifade eder de ben, ondan işittiğime dayanarak lebinde hükmederim. Her kime, kardeşine ait bulunan bir hakkı hükmederek verirsem sakın onu almasın; çünkü ona ateşten bir parça vermiş olurum!"^[39]

[39] Buhârî, "Şehâdât", 27; Müslim, "Akziye", 4.

Bu hüküm ve irşad, özellikle iki meslek erbabını muhatap alıyor: Hâkimler ve avukatlar. Âyetlere göre bunların asıl vazifeleri hakkın yerine gelmesi ve sahibini bulması için çalışmaktır. Davacının mevkii, şöhreti, serveti, rütbesi, sağladığı menfaat ne olursa olsun hâkim ve vekiller haksız olduğu halde onun tarafını tutmayacak, hükmün onun lehinde çıkması için özen göstermeyeceklerdir. Özellikle avukatlar bütün bilgi ve becerilerini, haksız da olsalar müvekkilleri lehine hüküm almak için değil, hakkın ortaya çıkması ve sahibini bulması için kullanacaklardır.^[40]

b-Emaneti ehline vermekte adalet

Emanet, korunması istenen maddî ve manevî değerdir. Devletin makamları da emanet olduğu gibi ilim, din, antlaşma ve sözleşmeler, komşuluk hakları da emanettir. Her emanet ne maksatla verilmiş ise ona uygun olarak kullanılacaktır.^[41]

Emanetin ehline verilmesi hususu Hz. Peygamberin hadislerinde önemle ve ciddiyetle ifade edilmiştir:

“İş ehli olmayana verildi mi kıyameti bekle!”^[42]

Emanete layık olmada dengeyi sağlamanın zorluğu sebebi ile Müslümanlar arasında “ben bu işi yaparım” diyerek istekli olmak Sünnette uygun görülmemiştir.

“Bir devlet memuriyetini istemeyiniz. Şayet senin isteğin üzerine bu iş sana verirse, sen bu işteki yetersizliğinden dolayı sorumlu olursun; böyle yapmayıp (da) sen istemeden bu iş sana verilecek olursa, o zaman yardıma eriştilirsin.”^[43]

Ebu Musa el-Eş’ari anlatıyor. (Ebu Musa Hz. Peygamberden döneminde fetva veren nadir sahabilerden olup ilk, dönemden başlamak üzere reşid halifeler döneminde de valilik ve hakimlik gibi kritik görevlerde bulunmuştur.) “Ben yanımdaki iki kişi ile Rasûlüllah’ın yanına vardım. Bu kişiler peygamberden iş istediler. Ben sıkılarak, ‘Bunların iş ve memurluk isteyeceklerini bilmiyordum’ dedim.

Peygamber (asm) “İş dileyen kimseyi biz, işimiz üzere isthdam etmeyiz” buyurdu.^[44]

Hz. Peygamberin “Kim ümmetimin işini üzerine alır da güçlük çıkarırsa sen de ona güçlük çıkar, kim de benim ümmetimin işini alır da onlara, yumuşak davranır ve iyi muamele ederse Sen de ona yumuşak ve güzel muamelede bulun.”^[45] diye duası vardır.

Emanet, korunması istenen maddî ve manevî değerdir. Devletin makamları da emanet olduğu gibi ilim, din, antlaşma ve sözleşmeler, komşuluk hakları da emanettir. Her emanet ne maksatla verilmiş ise ona uygun olarak kullanılacaktır.

[40] Kur’an Yolu, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları: II/136-138.

[41] Kur’an Yolu, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları: II/63-63.

[42] Buhari İlim, 2 Müslim İmare,16.

[43] Müslim, İmare, 13, Ebu Davud İmare, 2.

[44] Buhari, İcare, 1 A. Çetin age. s.429.

[45] Müslim, İmare, 189.

Yönetimde
Allah'ın emaneti
ve insanların
da hakları olan
mallardan haksız
yere almak
ve yemek de
kesin ifadelerle
yasaklanmıştır.

Hz. Aişe validemiz Hz. Peygamberin sürekli insanlara yapabilecekleri işi verdiğini bildirir. Ebu Muaz b. Cebel ile Ebu Musa el-Eş'ariyi Yemen'e gönderirken, "Halka kolaylık gösteriniz, güçlük göstermeyiniz; Müjde verip sevindiriniz, nefret ettirmeyiniz, birbirinizi seviniz ayrılığa düşmeyiniz" şeklinde uyarıda bulunmuştur.^[46]

Yönetimde Allah'ın emaneti ve insanların da hakları olan mallardan haksız yere almak ve yemek de kesin ifadelerle yasaklanmıştır.

"Aranızda mallarınızı haksızlıkla yemeyin; bildiğiniz halde günaha girerek insanların mallarından bir kısmını yemek için onu hakimlere aktarmayın."^[47]

Cuma günleri hatiplerin hutbe sonunda okudukları emanetle ilgili ayet konumuza önemli bir açıklık getirmektedir. Emanet ayeti olarak bilinen bu uyarılar, Kabe'nin anahtarlarının Kusay ailesinden alınma esnasında nazil olmuştur.

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ إِنَّ اللَّهَ نِعِمَّا يَعِظُكُمْ بِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ سَمِيعًا بَصِيرًا

"Allah, size emanetleri ehline vermenizi, insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emreder. Allah size ne güzel öğüt veriyor. Şüphesiz Allah, işiten, görendir."^[48]

Mekke'nin fethi sırasında Kabe'nin anahtarları Abdü'ddârôğulları adına Osman b. Talha'da idi. Hz. Peygamber, bu vazife ile ilgili yeni bir düzenleme yapmak üzere Kabe'nin anahtarını Osman b. Talha'dan almıştı. Osman b. Talha Kureyş'in atası Kusay'dan beri Kâbe'nin bakımı, kapısı ve anahtarlarının muhafazası ile ziyarete açılması gibi önemli bir görevi (hicâbe) ifa ediyordu. Osman b. Talha savaşlarda Kureyş'in sancağını taşıdığı için ailesi büyük bir itibara sahipti.^[49]

Bir rivayete göre, fetih sırasında Osman b. Talha henüz Müslüman olmadığı için anahtarları vermek istemedi ve direnerek Kabe'nin üstüne çıkmıştı. "Senin peygamber olduğunu bilseydim, anahtarları verirdim" demiş, Hz. Ali de anahtarları zorla ondan alıp peygambere getirmiştir. İşte tam bu sırada emanet ayeti inmiş, Peygamber, Ali'den gidip Osman b. Talha'dan özür dilemesini istemiştir. Bu durum karşısında Osman b. Talha Müslüman olmuştur.^[50]

Başka bir rivayete göre de Peygamber (asm) Kabe'nin anahtarlarını Osman'dan almamıştır ve fetihle şöyle konuşmuştur:

[46] Buhari, Cihat, 164'da A. Çetin age. s.430.

[47] Bakara, 2/188.

[48] Nisâ, 4/58

[49] Mehmet Efendioğlu, "Osman b. Talha" md., TDVİA 2007, 33/475.

[50] Abdurrahman Çetin, Örneklerle Peygamberimiz, Ensar İst. 2011 s.429.

“Gün iyilik ve vefa günüdür. Ey Ebû Talha oğulları! Emaneti kıyamete kadar sizde kalmak üzere alın; hicâbeyi sizden ancak zalimler geri alır.”^[51] dedi ve anahtarı ona teslim etti.^[52]

Emanette adil olmakla ilgili şu hadis de ilginçtir:

Hz. Peygamber “Münafığın üç belirtisi vardır: Konuştuğunda yalan söyler, söz verdiğinde yerine getirmeyen, kendisine bir şey emanet edildiğinde hıyanet eder”^[53] buyurmuş, emanete riayet etmeyenleri “münafık vasıflı” insanlar olarak nitelemiştir.^[54]

c-Şahitlikte adalete riayet

Adaletin sağlanmasındaki önemli bir nokta da şüphesiz şahitliktir. Şahitliğin karakter ve ahlakla ilgisi vardır. Bu meselede Kur’ân ciddi uyarılarda bulunmaktadır.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ بِالْقِسْطِ شُهَدَاءَ لِلَّهِ وَلَوْ عَلَىٰ أَنفُسِكُمْ أَوِ الْوَالِدِينَ
وَالْأَقْرَبِينَ إِن يَكُنْ غَنِيًّا أَوْ فَقِيرًا فَاللَّهُ أَوْلَىٰ بِهِمَا فَلَا تَتَّبِعُوا الْهَوَىٰ أَن تَعْدِلُوا وَإِن تَلَوُوا أَوْ
تُعْرَضُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا

“Ey inananlar, adaleti tam yerine getirerek Allah için şahitlik edenler olun, kendinizin, ana babanızın ve yakınlarınızın aleyhine bile olsa, (şahitlik ettiğiniz kimseler) zengin veya fakir de olsalar (adaletten ayrılmayın). Çünkü Allah, ikisine de daha yakındır. Öyle ise, keyfinize uyarak doğruluktan sapmayın. Eğer (şahitlik ederken dilinizi) eğip bükerseniz, ya da doğruyu söylemezseniz, bilin ki Allah yaptıklarınızdan haberdardır”^[55]

Yalancılık mü’minin değil kafirin ve nifakın alametidir. İslam’ın, alemi aydınlattığı zamanda, yalancılık ile doğruluk arasında iman ile küfür kadar derin bir mesafe vardı.

“Ve siyaset propagandası bazen yalana ziyade revaç verdi. Fenalık ve yalancılık bir derece meydan aldı.” Said Nursî, sıdkın, her zaman Müslümanlar için urvetü’lvüska, tutunulacak en muhkem ve sağlam bir zincir olduğunu söyler.^[56] Ona göre yalan söz bir çok ahlaki zaaf ve hastalıkların kaynağıdır.

Yalancılık küfrün esasıdır, nifakın birinci alâmetidir, kudret-i İlâhiyeye bir iftiradır; hikmet-i Rabbaniyeye zıttır. Yüce ahlakı tahrip eden, Âlem-i İslâmı zehirleyen, ancak kizbdır. Beşerin ahvâlini fesada veren, insanlığı

[51] İbn Sa’d, II, 137.

[52] İbrahim Sarıçam, TDVİA, Kâbe 1998, c.17/431- 432 .

[53] Müslim, “İmân”, 107-10.9

[54] Kur’ân Yolu, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları: II/63-63.

[55] 4/Nisâ, 135.

[56] Nursî, H.Şamiye, html., 1968.

Yalancılık mü’minin değil kafirin ve nifakın alametidir. İslam’ın, alemi aydınlattığı zamanda, yalancılık ile doğruluk arasında iman ile küfür kadar derin bir mesafe vardı.

Cemiyetteki kardeşliği ortadan kaldıran adaleti de yok eden en kötü ahlak yalancılığıdır. Bu sosyal marazın cemiyetten sökülüp atılması, imanının ve sıdkın kalplerde tekrar dirilmesi ile mümkündür.

kemalâtta geri bırakan, kizbdır. Müseylime-i Kezzab ile emsalini âlemde rezil ve rüsvây eden, kizbdır.”^[57]

Cemiyetteki kardeşliği ortadan kaldıran adaleti de yok eden en kötü ahlak yalancılığıdır. Bu sosyal marazın cemiyetten sökülüp atılması, imanının ve sıdkın kalplerde tekrar dirilmesi ile mümkündür.

Ayetten iktibasla “Adalet görevlilerinin doğruluktan sapmalarına” sebep olan âmilleri iki gruba ayırmak mümkündür: Maddî menfaat, manevî eğilim ve değerler.

Hâkim ve şahitler şahsî veya yakınlarının menfaatleri sebebiyle adaletten sapabilmektedir. Ayrıca davacı ve davalının sosyal, ekonomik ve siyasî durumu da şahit ve hâkimleri etkileyebilmektedir. (Şahitlikte hakka riayet yerine insanların durumunu dikkate alarak davranma hatası.).

“İnsanları değerlendirecek Allah’tır. İnsanların O’nun (Allah’ın) yerine geçmeye, adaleti saptırma pahasına bazı kimseleri kayırmaya hakları yoktur. Bu sebeplerle gerek hâkimlerin ve gerekse şahitlerin haksız tarafa meyletmeleri veya hakkın ortaya çıkmasını, adaletin gerçekleşmesini engellemek için hükümden ve şahitlikten geri durmaları, mahkemeyi oyalayan davranışlar içine girmeleri de yalancı şahitlik ve hukuka aykırı hüküm kadar adalete de aykırıdır. Ayet bunları da yasaklamış, bazı şeyleri halktan gizlemek mümkün olsa bile Allah’tan gizlemenin imkânsız olduğunu vurgulamıştır.”^[58]

d- Hukukun korunması

Hak, hukuk düzeni tarafından şahıslara tanınan menfaat ve yetkililerdir

İslâm’ın, inanan-inanmayan, her insana tanımış olduğu hakların başında yaşama hakkı gelmektedir. Yaşama hakkının kutsallığı sebebi ile Kur’ân, haksız yere bir cana kıyan kimseye kısas cezası vermeyi emreder.

Kur’ân’a göre meşru ve haklı bir gerekçe olmaksızın bir cana kıymak bütün insanları öldürmek kadar dehşetli bir günahdır. Çünkü bu işe teşebbüs eden insana yaşama hakkı tanımamış, kanların haramlığına, nefislerin masumluğuna saldırmış; başkalarına da bu cesareti vermiş olur. Su sebeple kendisi ölümü hak etmiştir. Adam öldürmeye yol açan eşkıyalık ve ihtilal gibi durumlar da böyledir.”^[59]

“Dinde zorlama yoktur”^[60] prensibi bu hakkın kutsallığını gösterir. Bunlardan başka mesken dokunulmazlığı^[61] bir kimsenin işlediği suçtan dolayı bir başkasının sorumlu tutulmaması^[62], İnsanlara eziyet veren çekiştirme,

[57] S.Nursî, İ.İcz. Bakara,11-12.ayetler, html. s.1194.

[58] Kur’an Yolu, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları: II/123-124.

[59] Yazır, Elmalılı, HDKD Maide, 32 tefsiri.

[60] Bakara: 2/256

[61] Nür: 24/27-28

[62] En’âm: 6/164

alay etme, lakap takma, gıybet ve kötü zanda bulunmama da temel haklar arasındadır.^[63]

“Hukuk, toplum hayatında kişilerin birbirleriyle ve toplumla olan ilişkilerini düzenleyen ve uyulması kamu gücüyle desteklenmiş bulunan sosyal kurallar bütünüdür.”^[64] Hukukun amacı, toplumsal yaşamı düzenlemektir. Güçlünün zayıfı ezmemesi, anarşinin egemen olmaması için bir düzenin kurulması gereklidir. Hukuktan asıl beklenen onun adalet mefhumuna uygun hareket etmesidir.^[65]

Kur’ân her şeyden önce bir dinî (ahlâkî) ilkeler ve uyarılar kitabıdır. O, hiçbir zaman sadece bir hukuk metni değildir. Kur’ân vahyinin Medine’de kurulan toplumun bazı hukukî ihtiyaçlarını karşılamayı da hedeflediği tarihî bir gerçektir.^[66]

Hak ve hürriyetin dolayısı ile kardeşliğin gelişmesi hukuk çerçevesinde olabilir. Bediüzzaman meşrutiyet dönemi eserlerinde buna dikkat çeker. Bir tek kişi gibi farklı kişilerden oluşan heyet ve komitelerin de müstebid olabileceklerini belirtir. Çare olarak, “kuvvetin” istibdada dayalı yönetimler yerine “kanunda olmasını” adres gösterir; toplumsal birliğin temel maddesinin imtiyazlı sınıflara son verilmesi ile mümkün olduğunu ifade eder.^[67]

Hukuk düzeninin sağlıklı işlemesi kardeşliği koruyan bir unsur olduğu gibi bu düzenin bozulması fiili tecavüzlerin ortaya çıkması da cezaları ve müeyyideleri gündeme getirmektedir.

e-Cezada adalet / insani esaslar

İslam ceza hukukuna göre suç, mala ve cana karşı işlenen şer’an haram kılınmış bir fiilin adıdır. Suçun temel iki unsuru, işlenme ve terk edilme şeklindeki fiillerin bulunmasıdır. Söz ve fiille tezahür eden bir hareket olmadıkça, suç teşekkül etmez. “Allah ümmetimin kalplerine gelen kötülükleri yapmadıkça veya konuşmadıkça affetmiştir,”^[68] hadisi bunu anlatır.

Suçta hazırlık teşkil eden fiiller, suçu işlemek anlamına gelmez. Ancak teşebbüs var, suç yoksa, teşebbüse tazir cezası verilir. Hırsız, eve girse eşyaları götürmek için toplamış olsa, hırsızlık suçu gerçekleşmediği için el kesme cezası verilmez. Ancak ev masuniyetini ihlalden ta’zir cezası yer.^[69] Evli zina ederse cezası ölümdür. Recm denen bu ceza, sünnetle sabittir. Hz. Peygamber, kendi devrinde zinayı itiraf eden bir kadın ve bir erkeği

Hak ve hürriyetin dolayısı ile kardeşliğin gelişmesi hukuk çerçevesinde olabilir. Bediüzzaman meşrutiyet dönemi eserlerinde buna dikkat çeker. Bir tek kişi gibi farklı kişilerden oluşan heyet ve komitelerin de müstebid olabileceklerini belirtir. Çare olarak, “kuvvetin” istibdada dayalı yönetimler yerine “kanunda olmasını” adres gösterir.

[63] Hucurât: 49/11

[64] Bilge, Necip, Hukuk Başlangıcı, s. 23.

[65] Bilge, Necip, Hukuk Başlangıcı, s. 29-30

[66] Şimşek, M. Sait, Kur’ân’ın Ana Konuları, s. 291 vd. Doç. Dr. Muhsin Demirci, Kur’ân’ın Temel Konuları, İfav Yayınları: 262-266.

[67] Divan-ı Harb-i Örfî, YAN, 2013, s. 143.

[68] Buhari, v1 K. Talak, İbn Mace, Talak, 1.

[69] Cevat Akşit İslam Ceza Hukuku ve İnsani Esaslar, Kültür Basın Yayın Birliği, y.y. tsz, s. 41 s. 42 s.43

Said Nursî,
“Birisinin
hatâsıyla
başkası mesul
olamaz” ayetini
cemiyetteki
asayiş, huzur
ve emniyetin
garantörü olarak
yorumlamıştır.

recmederek öldürtmüştür. Ancak zina fiilinde başkasının tespitine dayalı durumlar varsa; söz konusu bu suçun ispatında çok sıkı şartlar getirilmiştir.^[70]

Kur’ân’ın fert, toplum ve millet yönetimine dair adalet ilkelerinden birisi *لَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَى* ayeti ile ifade edilebilir. İnsanın duyguları fitraten sınır altına alınmadığı için *كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا* ayetinde ifadesini bulduğu gibi, insanda “dehşetli bir zulüm kabiliyeti” vardır. Kişinin kendine ait menfaat, istek, kaygı ve endişelerine odaklanması ile, benliğin çirkin şekilleri; “hodgâmlık, hodbinlik, hodendişlik” gibi haller zulmü ve günahları katmerli hale getirebilmektedir. Said Nursî’nin ifadesi ile, “gurur ve inad” da eklendiğinde öylesine, “ekber-ül kebaire icad eder ki, daha beşer ona isim bulamamış. Cehennem’in lüzumuna delil olduğu gibi, cezası da yalnız Cehennem olabilir.”^[71]

“Hakikat nazarında sebep-i adavet ve şer olan fenalıklar, şer ve toprak gibi kesiftir; başkasına sirayet ve in’ikâs etmemek gerektir. Başkası ondan ders alıp şer işlese, o başka meseledir. Muhabbetin esbabı olan iyilikler, muhabbet gibi nurdur; sirayet ve in’ikâs etmek, şe’nidir. Ve ondandır ki, “Dostun dostu, dosttur” sözü, durub-i emsal sırasına geçmiştir. Hem onun içindir ki, “Bir göz hatırı için çok gözler sevilir” sözü umumun lisanında gezer.” (22 mektup.)

Said Nursî, “Birisinin hatâsıyla başkası mesul olamaz” ayetini cemiyetteki asayiş, huzur ve emniyetin garantörü olarak yorumlamıştır: İstanbul’da (1952) bir mahkeme müdafaasında şöyle demiştir: Kur’ân-ı Hakîmden aldığımız hakikat dersi şudur ki: Bir evde, yahut bir gemide, bir mâsum, on cânî bulunsa, adalet-i Kur’âniye, o mâsumun hakkına zarar vermemek için, o haneyi, o gemiyi yakmayı men ettiği halde, on mâsum bir tek cânî yüzünden o hâne ve gemi yakılır mı? ...biz bütün kuvvetimizle bu ders-i Kur’âniyeye ittibâen âsâyîşi muhafazaya kendimizi dinen mecbur biliriz.”

Cenâb-ı Hak, âhirette amellerin tartılmasında, ilahi adaletini, hasenat ve seyyiatın dengelenmesi ile gösterecektir.^[72] Bu ilkeyi insan ilişkilerine de uygulamak gerekir.

Cezalarda şahsilik çağımızda ihlal edilen bir ilke olmuştur. Herkesin ancak kendi fiilinden sorumlu olması, hiçbir kimseye suç işlemedikçe ceza sorumluluğun yöneltilememesi demek olan bu ilke, “ceza ancak suçu işleyene verilir” diye de ifade edilir. Kur’ân ve hadiste bu ilkenin temelini teşkil eden açık hükümler vardır.

وَلَا تَكْسِبُ كُلُّ نَفْسٍ إِلَّا عَلَيْهَا وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَى

[70] Akşit, age.71.

[71] Sünuhat, 27-28.

[72] 29. Mk.Telvihat

“Herkesin kazandığı ancak kendi boynuna geçer, günahkar hiçbir nefis diğzerinin günahını taşımaz.”^[73] وَ مَنْ يَكْسِبْ إِثْمًا فَإِنَّهُ يَكْسِبُهُ عَلَى نَفْسِهِ (Nisa,111)

Aynı prensip Sünnet’te de “Kişi ne babasının da ne de kardeşinin suçundan dolayı sorumlu tutulamaz. Kendisinden başkasının suçundan sorumlu tutulmamak her Müslümanın hakkıdır” diye ifade edilir.”^[74]

Yeterli bilgi ve belge olmadan uygulanmış haksız cezaların telafisi zor, çoğu kere imkansızdır. Bu durum cemiyetteki acı örnekleri ile bilinmektedir. Bu sebeple İslam ceza hukukunda suç kesinlikle ortaya çıkmadan ceza vermemek asıldır. Şüpheli durumlarda ceza verilemeyeceği İslam’da emredici bir kanun maddesi halinde yer almıştır. Bunun te’vile mecali yoktur. Konuyla ilgili naslardan bir kısmı şöyledir:

وَإِنَّ الظَّنَّ لَا يُغْنِي مِنَ الْحَقِّ شَيْئًا

“Zan, şüphesiz haktan bir şeyi ifade etmez!”^[75]

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِّنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ

“Ey iman edenler zannın bir çoğundan sakının. Çünkü zannın bir kısmı günahdır.”^[76]

وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ

“Senin için hakkında bir bilgi hasil olmayan şeyin peşine düşme!”^[77]

Said Nursî suçun şahsiliğini ihlal eden uygulamaları 1940’lı yıllarda çok şiddetle tenkit etmiş, bu tür kanuni düzenlemelerin garazla, inatla, partilikle yapıldığını; “devlet ve toplumun selameti” gerekçesi ile suçsuz fertlerin hakkını çiğnemedi büyük su-istimalata sebep olup, beşerin vahşet devirlerine dönüş olduğunu ifade etmiştir. Toptancı suçlamaları, *beşerin selamet, adalet ve umumi sulhunu ortadan kaldıracak, dehşetli vahşiyane bir kanun* olarak ifade etmiştir. Ardındaki zihniyeti de şöyle açıklamıştır:

“Cemaatin selâmeti için fert feda edilir. Vatanın selâmeti için eşhasın hukuku nazara alınmaz. Devletin siyasetinin selâmeti için cüz’î zulümler nazara alınmaz” diye, bir tek canı yüzünden bir köyü mahvetmekle, ya da bin adamı kılıçtan geçmesini caiz görür. Ve iki yüz adamın kurşuna dizilmesini o bahaneyle nazara almaz.” Çare, günahın ve suçun şahsiliği ilkesini ortaya koyan ayettir.

[73] En’am, 164;

[74] A.b.Hanbel 3/479;Nesai VII K.Tahrim 116) Akşit age.94.

[75] Necm, 53/ 28

[76] Hucurat /12

[77] İsra,17/36

Yeterli bilgi ve belge olmadan uygulanmış haksız cezaların telafisi zor, çoğu kere imkansızdır. Bu durum cemiyetteki acı örnekleri ile bilinmektedir. Bu sebeple İslam ceza hukukunda suç kesinlikle ortaya çıkmadan ceza vermemek asıldır.

İslam'da insan hayatının dokunulmazlığı vardır. Hayati organlar da dokunulmazlık içindedir. İnsanın canına, malına ve vücudun her hangi bir kısmına ancak adaletin gerekli izni verdiği ölçüde ve yerde müdahale edilebilir.

“Bir taifeden, bir cereyandan, bir aşiretten bir ferдин hatasıyla o taife-nin, o cereyanın, o aşiretin bütün fertleri mahkûm ve düşman ve mes’ul tevehhüm ediliyor. Bir hata, binler hata hükmüne geçiriliyor. İttifak ve ittihadın temel taşı olan kardeşlik ve vatandaşlık, muhabbet ve uhuvveti zirüzeber ediyor.” Buna karşı Kur’ânın bir *وَلَا تَرُّ وَازِرَةٌ وَزَرَ أُخْرَى* ayetinin esas olması gerekir:

“Birisinin hatasıyla başkası mesul olamaz.” Kardeşi de olsa, aşireti ve tairesi de olsa, partisi de olsa, o cinayete şerik sayılmaz; olsa olsa, o cinayete bir nevi tarafgirlikle yalnız manevî günahkâr olup ahirette mesul olur; dün-yada değil. Eğer bu kanun-i esasî çabuk düstur-i esasî yapılmazsa, hayat-ı içtimaiye-i beşeriye iki Harb-i Umumi’nin gösterdiği tahribatın emsaliyle, esfel-i sâfilin olan o vahşî irticaa düşecek.”

“Hükümet-i İslâmiye ile bu memleketin selâmetine çalışan ehl-i siyasetin mezkûr hakikati nazara alması lâzımdır.”^[78]

Bediüzzaman Hz. Ali’nin yaşadığı olaydan örnek vererek cezalandırma-nın intikam ve kinden uzak olmasına dikkat çekmiştir:

“Hz. Ali (r.a) bir kâfiri yere atmış. Kılıcını çekip keseceği zaman, o kâfir ona tükürmüş. O, kâfiri bırakmış, kesmemiş. O kâfir ona demiş ki: “Neden beni kesmedin?”

Dedi: “Seni Allah için kesecektim. Fakat bana tükürdün; hiddete gel-dim. Nefsimin hissesi karıştığı için ihlâsım zedelendi. Onun için seni kes-medim.”

O kâfir ona dedi: “Beni çabuk kesmen için seni hiddete getirmektir. Ma-dem dininiz bu derece safî ve halistir; o din haktır” dedi.

Hem, medar-ı dikkat bir vakıa: Bir zaman bir hâkim, bir hırsızın elini kestiği vakit, eser-i hiddet gösterdiği için, ona dikkat eden âdil amiri onu o vazifeden azletmiş. Çünkü şeriat namına, kanun-i İlâhî hesabına kesse idi, nefsi ona acıyacak idi. Ve kalbi hiddet etmeyip, fakat merhamet de etme-yecek bir tarzda kesecekti. Demek, nefesine o hükümden bir hisse çıkardığı için, adaletle iş görmemiştir.

f-Ceza vermede işkence yasağı

İslam'da insan hayatının dokunulmazlığı vardır. Hayati organlar da do-kunulmazlık içindedir. İnsanın canına, malına ve vücudun her hangi bir kıs-mına ancak adaletin gerekli izni verdiği ölçüde ve yerde müdahale edilebilir. Belli esaslar dışında eza yasaktır.

Eziyeti haram kılan naslardan birisi şu ayet-i kerimedir:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ لِلَّهِ شُهَدَاءَ بِالْقِسْطِ

[78] S.Nursî, Emirdağ Lâhikası, YAN., 2013, s. 621, 626.

لَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنَ قَوْمٍ عَلٰٓى اَلَّا تَعْدِلُوْا اَعْدِلُوْا هُوَ اَقْرَبُ لِلتَّقْوٰى وَاتَّقُوا اللّٰهَ

(Maide, 5/8) *Ey iman edenler insaf ile hakikate şahitlik yaparak Allah'a bağlılığınızda sıkı durun. Ve her hangi bir kimseye karşı nefretiniz sizi adaletten sapma günahına itmesin.* (M.Esed Meali) Elmalı bu ayete şu açıklamayı düşer: Şu halde haklarında doğru şahitlikle, adilane hüküm etmemeye veya işkenceye, iftiraya, veya harbe girmeyenleri öldürmeye, -sözünden dönme vs. gibi sebeplerle- helal olmayan şeyleri işlemekle zulüm ve düşmanlık yapmaya sebep olmasın.^[79]

Hadiste de “Ganimette hainlik etmeyiniz, ahitleri bozmayınız. Burun, kulak kesmek, yüz dağlamak ve göz oymak gibi uzvu kesmek suretiyle cezalandırmayınız. Hiç bir çocuğu öldürmeyiniz.” denilmektedir.

Hz. Ömer bir konuşmasında memurları halka hizmet için gönderdiğini bildirdi ve Müslümanların malına ve canına zarar verenleri derhal kendine haber vermelerini istedi. “Bundan başkasını yaparsa Allah’a yemin ederim ki onu kısas ederim!” diye yemin etti. Birisi , “bir memur halkını te’dir için de yapsa yine kısas eder misin” diye sordu. Ömer, (ra) “Evet yemin ederim ki onu da kısas ederim. Ben Rasülullah’ın kendinden kısas yaptığını gördüm. Dikkat edin Müslümanları dövmeysin. Onları zillete düşürürsünüz. Haklarını men etmeyin. Küfre itersiniz. Valilerin halkı dövmesi caiz değildir.”^[80]

Sonuç

İslam kardeşliğinin tesisi adalet ve hakkaniyet ve şehadet mekanizmasının Allah korkusuna dayanması ile kurulabilir. İslam’ın parlak döneminde bunun örnekleri vardır. Kur’ân ve Sünnet bize suçu ve suçluyu adalet ilkelerine göre belirlemeyi emretmiştir. Taraftarlık hissi adalet dağıtma mercilerini hak ve adaletten saptıran en önemli zaaftır. Adaletin hakkı ile dağıtılmadığı bir ortamda huzur ve saadetten söz edilemez. Kur’ân ve Peygamberimiz bize yanlışa düşen, zulmeden, inkar halinde olanlara bile adaletle muamele etme yönünde emirler getirmiştir. Bu ölümsüz değerlere günümüzde de her zamanki gibi şiddetle ihtiyacımız vardır.

[79] Elmalılı Maide, 8.

[80] İbn Teymiyye, Mecmuu eteva 30/379-380 Riyad 1961'den Akşit age., s.105

İslam
kardeşliğinin
tesisi adalet
ve hakkaniyet
ve şehadet
mekanizmasının
Allah korkusuna
dayanması ile
kurulabilir.